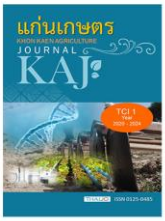
วารสารแก่นเกษตร THAIJO

Content List Available at ThaiJo

Khon Kaen Agriculture Journal

Journal Home Page : https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj

โมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี

Agricultural extension and development model for farmer council movement in Udon Thani province

อนันต์ ศรีพันธุ์[1]*, จินดา ขลิบทอง[1], เฉลิมศักดิ์ ตุ้มหิรัญ[1] และทิพวรรณ ลิมังกูร[2]

Anun Sripun[1]*, Jinda Khlibtong[1], Chalermsak Tumhirun[1] and Tippawan Limunggura[2]

[1] สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี
[1] School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi
[2] ภาควิชาพัฒนาการเกษตรและการจัดการทรัพยากร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กรุงเทพฯ
[2] Department of Agricultural Development and Resource Management Faculty of Agricultural Technology King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok

บทคัดย่อ: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศึกษาความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี ตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ และ 3) วิเคราะห์และพัฒนาโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยสภาเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยแบบผสมโดยผสานวิธีวิจัยเชิงปริมาณกับวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน วิธีวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดประชากรที่ใช้ในการศึกษามี 4 กลุ่ม ได้แก่ 1)คณะกรรมการสภาเกษตรกร 2)ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในจังหวัดอุดรธานี 3) เกษตรกรทั่วไป และ4)สมาชิกสภาเกษตรกร โดยเก็บประชากรทั้งหมดจากคณะกรรมการสภาเกษตรกร จำนวน 28 คน และภาคีเครือข่าย จำนวน 33 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรทั่วไป จำนวน 330 คน และสมาชิกสภาเกษตรกร จำนวน 330 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และ Independent t-test ส่วนวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก คือผู้เชี่ยวชาญด้านสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ทั้งหมด จำนวน 11 คน โดยการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา 1) ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี พบว่า คณะกรรมการสภาเกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรของจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.22) ในขณะที่ภาคีเครือข่าย มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรของ จ.อุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.65) อย่างไรก็ตามทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นในประเด็นย่อยที่อยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน คือในด้านรูปแบบการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตร สำหรับเกษตรกรทั่วไปและสมาชิกสภาเกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรของจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและมีความคิดเห็นในประเด็นย่อยที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดการผลผลิตทางการเกษตร 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี ตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ ระหว่างคณะกรรมการสภาเกษตรกร กับภาคีเครือข่าย พบว่า แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ในด้านนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรและด้านยุทธศาสตร์ และ 3) โมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกร จ.อุดรธานี ประกอบไปด้วย 1. การนำองค์กร มุ่งพัฒนาการเกษตร, พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ 2. การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์สอดคล้องกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร และการพัฒนาองค์กร 3. การให้ความสำคัญกับเกษตรกร การเข้าถึงข้อมูลของเกษตรกรและการให้ความช่วยเหลือ 4. การวัด วิเคราะห์ และการจัดการข้อมูล ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 5. การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล พัฒนาบุคลากรของสภาเกษตรกรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน รัก และผูกพันกับองค์กร 6. การจัดการกระบวนการ ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานบนพื้นฐานของการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม และ 7. ผลลัพธ์การดำเนินการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานให้ชัดเจน

คำสำคัญ: โมเดล; ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร; สภาเกษตรกร; องค์กรคุณภาพ

* Corresponding author: AnunSriphan@gmail.com

Received: date; May 13, 2020 Accepted: date; October 14, 2020 Published: date April 15, 2021

ABSTRACT: The objectives of this research were to study 1) A study opinions on agricultural extension situation in Udon Thani province 2) A comparison of operational characteristics of farmer council, Udon Thani province according to quality organization approach and 3) the development of agricultural extension and development model by farmer council, Udon Thani province. This research was a mixed research of quantitative and qualitative researches. The population in this study was classified into 4 groups including 1) farmer council committees 2) related network associates in Udon Thani province 3)general farmers and 4)farmer council members by collecting the entire population of 28 farmer council committees and 33 network associates by using stratified random sampling method .Other samples of 330 general farmers and 330 members of farmer council members were collected by conducting structured interview. Data was analyzed by using descriptive analysis and Independent t-test. In regards to qualitative research method, it determined the main informants to be 11 experts on farmer council in Udon Thani province through group discussion. The data was later analyzed using content analysis. The results of the study showed that 1) agricultural extension situation in Udon Thani province found out that farmer council committees had overall opinions towards agricultural extension of Udon Thani province at the low level ($\overline{x}$ = 2.22) while the network associates had opinions towards agricultural extension of Udon Thani province at the moderate level ($\overline{x}$ = 2.65). However, both two groups had the same sub-opinion at the moderate level on the forms of agricultural production extension. In regards to general farmers and farmer council members expressed their opinions towards agricultural extension of Udon Thani province, overall, at the moderate level and the opinions on the sub-opinion at the high level were on agricultural product management 2) the characteristics of the operations of farmer council, Udon Thani province according to quality organization. In the comparison with the opinions towards the operations of farmer council, Udon Thani province between farmer council committees and network associates revealed that there were .05 statistically significant values on the agricultural extension and development policies and strategies. 3) Agricultural extension and development models through farmer council movement in Udon Thani province consisted of 1. Taking the organization to focus on agricultural development; developing new knowledge. 2. Strategic planning conforms to the quality of life of farmers and the organizational development 3. Focus on farmers, the information accessibility of farmers, and the support giving. 4. The measurement, analysis, information management, information technology extension, and the impact consideration on environment .5. The focus on human resources, human resource development of farmer council so that they will be ready for operations, love and loyal to the organization. 6. Process management, operational movement based on learning and participation. 7. Operation performances; the determination of the identifiers for operation performance.
K**eywords:** model; agricultural extension and development; farmer council; quality organization

บทนำ

ภาคการเกษตรของไทยเป็นตัวขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็นรากฐาน ของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการผลิต ทางการเกษตร ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองและการพัฒนาในระดับภูมิภาค ต่างๆจำเป็นต้องมีการเตรียมการ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้เน้นความต่อเนื่องกับแผนที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนา เกษตรกรให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างสมดุล มีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรในชุมชนต่างๆ เพื่อผลักดันให้สามารถดำเนินงานในรูปของธุรกิจเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาขยายผลและประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) สภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ คือ พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ภายในจังหวัด ประสานนโยบายและการดำเนินงานระหว่างองค์กรเกษตรกร เกษตรกร สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐ ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มขององค์กรเกษตรกร กลุ่ม เกษตรกร และยุวเกษตรกรในจังหวัด ในรูปแบบต่างๆ เสนอแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัดต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อบูรณาการเป็นแผนแม่บทเสนอต่อคณะรัฐมนตรีต่อไป สนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา การฝึกอบรม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เกษตรกรและยุวเกษตรกร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมอย่างครบวงจรและยั่งยืน เสนอ

นโยบายและแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมรวมทั้งราคาผลผลิตทางเกษตรกรรมที่ไม่เป็นธรรม ต่อสภาเกษตรกรแห่งชาติ ให้คำปรึกษาและข้อแนะนำแก่เกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกร ตามพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. 2553 (สภาเกษตรกรแห่งชาติ, 2559)

จะเห็นได้ว่าสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี เป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐที่มีหน้าที่รับฟังความคิดเห็นจากเกษตรกร และบูรณาการที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดและเสนอสภาเกษตรกรแห่งชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร ส่งผลให้ทุกขั้นตอนต้องใช้ระยะเวลาดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาร่วมในการคิด ร่วมปรับปรุงแก้ไข ร่วมกันผลักดัน และเป็นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 84 (8) “กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการคุ้มครองและรักษาประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิต การแปรรูปและการตลาด ส่งเสริมให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงสุดรวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกร เพื่อวางแผนเกษตรกรรมและรักษาผลประโยชน์ร่วมของเกษตรกร (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2552) แต่ในปัจจุบันสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี เป็นหน่วยงานใหม่ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักมากนักกับเกษตรกร มีปัญหาในการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ปัญหาบุคลากรมีไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้เฉพาะด้าน อุปกรณ์/เครื่องใช้ไม่ทันสมัย ขาดการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง ทำงานเชิงรับมากกว่าเชิงรุก อีกทั้งระบบข้อมูลการเกษตรยังไม่สมบูรณ์ ขาดความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติงานในการดำเนินงานต่างๆ ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ที่รับการส่งเสริมเกษตร (สภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี, 2559)ดังนั้นการศึกษา “โมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี” จะเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับสภาพการเกษตร ส่งเสริมสนับสนุนสภาเกษตรกรให้เป็นองค์กรที่มีคุณภาพและเกิดการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป **โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้**

1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ

3) เพื่อวิเคราะห์และพัฒนาโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (mixed method) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในงานวิจัยเดียวกัน การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี ใช้ประชากร จำนวน 4 กลุ่ม คือ 1) คณะกรรมสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 28 คน 2)ผู้แทนหน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 33 คน 3) สมาชิกสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ซึ่งมาจากการเลือกตั้งผู้แทนเกษตรกรในระดับหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน จำนวน 1,880 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 1,880 คน (ข้อมูลสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี, 2559) และ 4)เกษตรกรทั่วไปจังหวัดอุดรธานี ที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสภาเกษตรกร (ข้อมูลสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี, 2559) โดยเลือกตัวแทนจากเกษตรกร หมู่บ้านละ 1 คน จำนวน 1,880 หมู่บ้าน คิดเป็น 1,880 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกสภาเกษตรกรและเกษตรกรทั่วไปโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกสภาเกษตรกร จำนวน 330 คน และเกษตรกรทั่วไป จำนวน 330 คน สุ่มตัวอย่างสมาชิกสภาเกษตรกรและเกษตรกรทั่วไป ที่ทำการศึกษาจากจำนวนประชากรทั้งหมดในแต่ละตำบล คำนวณตามสูตรการหาจำนวนตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มแบบสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) (สุรินทร์, 2556) โดยเทียบสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง จากขนาดของประชากรใน143 ตำบล เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบลแล้ว จึงสุ่มรายชื่อในแต่ละตำบลดังกล่าว โดยวิธีการอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แบบจับฉลากไม่ใส่กลับ จนได้ครบตามจำนวนที่กำหนดไว้ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสัมภาษณ์จากผู้ให้คำตอบโดยตรง และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการเกษตร จำนวน 3 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่า

สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach,1990) จากเครื่องมือ 30 ชุด มีค่าเท่ากับ 0.893 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการอธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ การส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณสามารถกำหนดเกณฑ์สำหรับแปลผลข้อมูลการประเมินของ บุญชุม (2545) ดังนี้

4.21 –5.00	หมายถึง เห็นด้วย มากที่สุด
3.41 - 4.20	หมายถึง เห็นด้วย มาก
2.61 – 3.40	หมายถึง เห็นด้วย ปานกลาง
1.81 – 2.60	หมายถึง เห็นด้วย น้อย
1.00 – 1.80	หมายถึง เห็นด้วย น้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี ตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ ใช้ประชากร 2 กลุ่ม จาก 1) คณะกรรมสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 28 คน และ2) ผู้แทนหน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 33 คน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ตามเกณฑ์องค์กรคุณภาพ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการเกษตร จำนวน 3 ท่าน และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach,1990) จากเครื่องมือ 30 ชุด มีค่า เท่ากับ 0.815 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ด้านลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี เป็นการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่เป็นอิสระจากกัน (Independent t- test)

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อน ของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี นำประเด็นสำคัญจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT Analysis) กำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก (ณรงค์วิทย์ ,2551) ใช้ค่าเฉลี่ยมากที่สุด เป็นองค์ประกอบของจุดแข็ง หรือโอกาส ซึ่งพิจารณาจากสภาพแวดล้อมและค่าความแตกต่าง และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จะเป็นองค์ประกอบของจุดอ่อน หรืออุปสรรค เพื่อสร้างโมเดล(ร่าง) สำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อพัฒนาโมเดล กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการ แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี จำนวน 11 คน ประกอบด้วย ตัวแทนสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี จำนวน 2 คน และตัวแทนจากภาคีเครือข่าย จำนวน 9 คน ใช้แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนาโมเดล โดยมีประเด็นข้อคำถามเกี่ยวกับ 1)การส่งเสริมการเกษตรจังหวัดอุดรธานี 2) การดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี และ 3) แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจังหวัดอุดรธานี โดยการวิเคราะห์เนื้อหา จากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 ร่วมกับทฤษฎีแนวคิด การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เพื่อให้ได้โมเดลฉบับสมบูรณ์ ใช้การจดบันทึกและการถอดรายละเอียดจากเทปบันทึกเสียง จากประเด็นที่ได้ทำการสนทนา วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

1.1 สภาพพื้นฐานทั่วไปทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ของประชากรทั้ง 4 กลุ่ม พบว่า

1.1.1 กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการสมาชิกสภาเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 82.1) มีอายุเฉลี่ย 59.29 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 64.3) มีประสบการณ์การทำงานส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 11.20 ปี

1.1.2 กลุ่มที่ 2 ภาคีเครือข่ายด้านการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 75.8) มีอายุเฉลี่ย 56.42 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท (ร้อยละ 51.5) มีประสบการณ์การทำงานส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 32 ปี

1.1.3 กลุ่มที่ 3 เกษตรกรทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 69.4) มีอายุเฉลี่ย 54.16 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 46.6) มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 27.32 ปี จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน รายได้รวมของเกษตรกรทั่วไป โดยเฉลี่ย 115,231.64 บาท/ปี มีหนี้สินของครัวเรือนรวมเฉลี่ย 133,249.09 บาท/ปี ได้รับความรู้ในระดับมากจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ($\overline{X}$ = 4.12)

1.1.4 กลุ่มที่ 4 สมาชิกสภาเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 83.0) มีอายุเฉลี่ย 56.30 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 39.4) มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรเฉลี่ย 31.48 ปี จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน มีรายได้รวมของสมาชิกสภาเกษตรกร โดยเฉลี่ย 92,801.60 บาท/ปี มีหนี้สินของครัวเรือนรวมโดยเฉลี่ย 175,469.80 บาท/ปี ได้รับความรู้ในระดับมาก จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ($\overline{X}$ =3.96)

1. 2 การส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี

1.2.1 การส่งเสริมการเกษตร ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาเกษตรกรและภาคีเครือข่ายด้านเกษตร ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสภาเกษตรกร มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมด้านการเกษตรของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\overline{X}$ = 2.22) ส่วนภาคีเครือข่ายมีความคิดเห็นต่อลักษณะการส่งเสริมด้านการเกษตรของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
($\overline{X}$ = 2.65) จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นในประเด็นย่อยที่อยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน คือในด้านรูปแบบการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตร (**Table 1**)

Table 1 Agricultural extension situation in Udon Thani province of farmer council committees and related network associates

Agricultural extension	Farmer council committees (n= 33)		Related network associates (n= 28)	
	$\overline{X}$ (SD)	Level of opinion	$\overline{X}$ (SD)	Level of opinion
1. Forms of agricultural production extension	2.67 (0.909)	Moderate	3.00 (1.124)	Moderate
2. Supporting agricultural production factors	1.65 (0.852)	Lowest	2.42 (0.902)	Low
3. Supporting group integration / creating a network of farmers	2.34 (1.015)	Low	2.36 (1.17)	Low
4. Agricultural product management	2.41 (0.650)	Low	2.64 (1.029)	Moderate
5. Solving production problems	2.10 (0.978)	Low	2.77 (0.992)	Moderate
Total	2.22 (0.514)	Low	2.65 (0.855)	Moderate

1.2.2 การส่งเสริมการเกษตร ตามความคิดเห็นของเกษตรกรทั่วไปและสมาชิกสภาเกษตรกรมี ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรทั่วไป มีความคิดเห็นต่อลักษณะการส่งเสริมการเกษตรของสภาเกษตรกร ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.25) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่า ข้ออยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือ การจัดการผลผลิตทางการเกษตร ($\overline{X}$ = 3.45) ส่วนสมาชิกสภาเกษตรกร มีความคิดเห็นต่อลักษณะการส่งเสริมการเกษตรของสภาเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.38) ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับมาก มี 2 ข้อ ได้แก่ 1) การจัดการผลผลิตทางการเกษตร ($\overline{X}$ = 3.58) และ 2) ด้านรูปแบบการผลิตทางการเกษตร ($\overline{X}$ = 3.53) ซึ่งทั้งสองกลุ่มเห็นตรงกันว่า การจัดการผลผลิตทางการเกษตร ควรส่งเสริมให้มีการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร ส่วนรูปแบบการผลิตทางการเกษตร ต้องการให้ผลิตพืชเพียงอย่างเดียว (**Table 2**)

Table 2 Agricultural extension situation in Udon Thani province of general farmers and farmer council members

Agricultural extension	General farmers (n= 330)		Farmer councilmembers (n= 330)	
	$\bar{x}$ (SD)	Level of opinion	$\bar{x}$ (SD)	Level of opinion
1. Forms of agricultural production extension	3.35 (0.750)	Moderate	3.24 (0.692)	Moderate
2. The form of agricultural production	3.18 (0.743)	Moderate	3.53 (0.427)	High
3. The factors related to agricultural production	3.01 (0.749)	Moderate	3.17 (0.397)	Moderate
4. Agricultural product management	3.45 (0.937)	High	3.58 (0.425)	High
Total	3.25 (0.651)	Moderate	3.38 (0.355)	Moderate

ขั้นตอนที่ 2 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ

ซึ่งได้เปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการสภาเกษตรกรกับภาคีเครือข่าย ต่อลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ใน 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกัน (t=5.897, Sig=0.018) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่า มีเพียง 2 ข้อ แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 คือ 1) การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร (t=7.975, Sig=0.007) และ 2)การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร (t=5.034, Sig=0.029) โดยภาคีเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยมากว่าคณะกรรมการสภาเกษตรกร (**Table 3**)

Table 3 In the comparison with the opinions towards the operations of farmer councilof farmer council committees and related network associates

The operations of the Udon Thani farmers council	Farmer council committees (n= 33)		Related network associates (n= 28)		t	sig
	$\overline{X}$	SD	$\overline{X}$	SD		
1. Human resource development and strength of a farmer organization	2.89	0.605	3.00	1.003	7.975	0.007*
2. Development and protection of agricultural production resources	2.77	0.666	3.01	0.890	0.842	0.363
3.Development of production efficiency and price stability of agricultural products	2.48	0.712	3.13	1.087	5.034	0.029*
Total	**2.71**	**0.558**	**3.04**	**0.926**	**5.897**	**0.018***

* significantly different at 0.05

2.2 ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นในภาพรวมแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 (t= 2.359, Sig=0.022) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่า มีเพียง 2 ข้อ แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 คือ 1) การจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม (t=3.193, Sig=0.002) และ2) การสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกร องค์กรเกษตรกร ยุวเกษตรกรและเครือข่าย (t=2.347, Sig=0.022) โดยคณะกรรมการสภาเกษตรกรมีค่าเฉลี่ยมากว่า ภาคีเครือข่าย (**Table 4**)

Table 4 Comparison of the operations of the Udon Thani farmers council (Strategic aspect of the farmers council Udon Thani Province) of the committee and network partners

The operations of the Udon Thani farmers council	Farmer council committees (n= 33)		Related network associates (n= 28)		t	sig
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. Solving farmers' problems quickly and efficiently	3.13	0.916	2.74	0.729	1.776	0.081
2. Preparation of agricultural development plans that are consistent with the social climate.	3.46	0.955	2.77	0.666	3.193	0.002*
3. Strengthening farmers farmer organization young farmers and networks	3.02	0.966	2.48	0.712	**2.347**	**0.022***
4. Support and promote the development of farmers' products to industrial agriculture	2.68	0.966	2.52	0.582	**0.781**	**0.438**
Total	**3.07**	**0.839**	**2.62**	**0.572**	**2.359**	**0.022***

* significantly different at 0.05

2.3 ด้านการดำเนินงานของสภาเกษตรกรตามแนวคิดองค์กร พบว่าทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ (t=1.603, Sig=0.115) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อย่อย พบว่า มีเพียง 2 ข้อ แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 คือ 1) การนำองค์กร (t=2.17, Sig=0.039) และ 2) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้เสีย (t=2.778,Sig=0.008) โดยภาคีเครือข่ายมีค่าเฉลี่ยมากกว่าคณะกรรมการสภาเกษตรกร (**Table 5**)

Table 5 The operation advantage of the Udon Thani Farmers council according to the quality organization Concept

The operations of the Udon Thani farmers council	Farmer council committees (n= 33)		Related network associates(n= 28)		t	sig
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
Section 1 Taking the organization	**2.75**	**0.922**	**3.35**	**1.052**	**2.17**	**0.039***
Section 2 Strategic planning conforms	**3.13**	**0.857**	**3.32**	**0.869**	**0.749**	**0.457**
Section 3 Focus on farmers	**2.71**	**0.899**	**3.39**	**0.834**	**2.778**	**0.008***
Section 4 Measurement, Analysis and information management	**2.86**	**0.975**	**3.20**	**0.822**	**0.320**	**0.179**
Section 5 Focusing on human resources	**2.89**	**0.885**	**3.26**	**0.861)**	**1.526**	**0.133**
Section 6 Process management	**2.88**	**0.774**	**3.14**	**0.973**	**1.079**	**0.286**
Section 7 Operation performances	**3.07**	**0.587**	**3.40**	**0.746**	**1.472**	**0.147**
Total	**2.88**	**0.803**	**3.24**	**0.842**	**1.603**	**0.115**

* significantly different at 0.05

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อน ของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี

จากผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มีประเด็นสำคัญจาก

1. สถานการณ์การเกษตรในจังหวัดอุดรธานี มีข้อย่อย ดังนี้ 1.1) ด้านรูปแบบการส่งเสริมการเกษตร 1.2) ด้านรูปแบบการผลิตทางการเกษตร 1.3) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทางการเกษตร และ 1.4) การจัดการผลผลิตทางการเกษตร

2. ลักษณะการดำเนินงานของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานีตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ มีข้อย่อย ดังนี้ 2.1) ด้านนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 2.2) ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร จังหวัดอุดรธานี และ 2.3) การดำเนินงานตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ ที่ต้องนำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT Analysis) เพื่อกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ใช้ค่าเฉลี่ยของตัวแปรเป็นตัวกำหนด โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดจะเป็นองค์ประกอบของจุดแข็งหรือโอกาส และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด จะเป็นองค์ประกอบของจุดอ่อนหรืออุปสรรค ซึ่งพิจารณาจากสภาพแวดล้อมและค่าความแตกต่าง ดังนี้

1. จุดแข็ง (S-Strengths) ประกอบด้วย 1.1) ด้านนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คือ การพัฒนาและคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ความรู้และปัจจัยการผลิตเพื่อทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 1.2) ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร คือ การจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม โดยการประสานหน่วยงานและภาคีภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมไปสู่การปฏิบัติรวมทั้งติดตามผล และ 1.3) ด้านองค์กรคุณภาพ คือ การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ โดยการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล โดยผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ และผลลัพธ์โดยการมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีมุมมองเชิงระบบ

2. จุดอ่อน (W-Weaknesses) ประกอบด้วย 2.1) ด้านสถานการณ์การเกษตรในจังหวัดอุดรธานี คือ สภาเกษตรรูปแบบการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรการผลิตแบบผสมผสานน้อย มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตรน้อย (พันธุ์พืช โรงเรือน/คอก) มีสนับสนุนด้านการรวมกลุ่ม/สร้างเครือข่ายของเกษตรกรน้อย มีการจัดการผลผลิตทางการเกษตร (ส่งเสริมความรู้ด้านการเก็บรักษาผลผลิต/ส่งเสริมความรู้ด้านช่องทางการจำหน่าย) และมีการแก้ไขปัญหาในการผลิต (ภัยธรรมชาติ ต้นทุนการผลิต) 2.2) ด้านนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คือ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลและความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร โดยการพัฒนาองค์ความรู้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีนวัตกรรมในด้านการผลิตปัจจัยการผลิต 2.3) ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร คือ การสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาสินค้าของเกษตรกรสู่เกษตรอุตสาหกรรม โดยการพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรมขนาดใหญ่โดยใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมขั้นสูง และ 2.4 ด้านองค์กรคุณภาพ คือ การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ โดยการถ่ายทอดเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์หลัก

3. โอกาส (O-Opportunities) ประกอบด้วย 3.1) ด้านสถานการณ์การเกษตรในจังหวัดอุดรธานี คือ หน่วยงานภาคีมีรูปแบบการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรการผลิตแบบผสมผสานน้อย และหน่วยงานภาคีมีสนับสนุนด้านการรวมกลุ่ม/สร้างเครือข่ายของเกษตรกร (วสช.) 3.2) ด้านนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คือ การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร โดยการส่งเสริมพัฒนาการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม 3.3) ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร คือ การสร้างความเข้มแข็งเกษตรกร องค์กรเกษตรกร ยุวเกษตรกรและเครือข่าย โดยการส่งเสริมให้กรรมการและพนักงานขององค์กรเกษตรกรและกลุ่มยุวเกษตรกรมีความรู้ในการจัดการองค์กรและการดำเนินธุรกิจ/กิจกรรมรวมทั้งการสร้างเครือข่าย และ 3.4) ด้านองค์กรคุณภาพ คือ การนำองค์กร โดยการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ การวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ โดยการบริหารข้อมูลให้ทันสมัยพร้อมใช้งาน และการจัดการกระบวนการ โดยกระบวนการการให้บริการ

4.อุปสรรค (T-Threats) ประกอบด้วย 4.1) ด้านนโยบายในการพัฒนาเกษตรกร คือ การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและการสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการด้านกองทุนการเกษตร โดยการวิจัยเชิงสังคมโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม 4.2) ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร คือ การแก้ไขปัญหาเกษตรกรให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยการใช้เทคโนโลยีเครื่องมืออุปกรณ์ในการสำรวจจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา และ 4.3) ด้านองค์กรคุณภาพ คือ การนำองค์กร โดยการสร้างนวัตกรรม

ซึ่งจากการนำจุดแข็ง (S-Strengths) จุดอ่อน (W-Weaknesses) โอกาส (O-Opportunities) และอุปสรรค (T-Threats) ที่ได้จากกระบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) มาทำการจับคู่เข้าด้วยกัน โดยสามารถแบ่งรูปแบบการจับคู่กลยุทธ์ (Tows Matrix) ดังแสดงใน Table 6

Table 6 Analysis of the implementation of the Farmers Council Udon Thani Province (Tows Matrix)

SO	WO
1. Developing an agricultural development plan that creates a strong intensity for the farmer organization. 2. Promote production and create value to increase income. And environmentally friendly 3. Human resource development to be ready for service to farmers 4. Formulation of a strategic plan to promote production and create value of agricultural products through farmers' institutions. 5. Developing the organization to be ready to serve farmers.	1. Promote the reduction of production costs through farmers' organizations 2. Supporting innovative agricultural products to add value to agricultural trade. 3. Develop agricultural products for farmer institutions that are ready to accept modern agricultural technology. 4. Formulating solutions to problems for farmers in the area such as natural disasters 5. There is an integrated plan with departments that have missions related to agricultural affairs in the area. To support farmers' inputs
ST	**WT**
1. Promoting research aimed at protecting the environment 2. Organization of information preparation Gather information from relevant agencies To support solving problems for farmers 3. Support the development of innovation to assist in the privatization of farmers institutions. 4. Preparation of an Integrated Plan for Debt Solution 5. Operational planning using information technology in data processing	1. Support the organization's strategy to develop innovation to address the problems arising from farming in the area. 2. Promote research in which the community is involved in the development of agricultural products to the industrial system. 3. Promote the use of modern tools and equipment to develop and collect knowledge of farmers. 4. Supporting inputs Through innovation that has been tested for suitability 5. Schedule a strategic plan to build. Or applied for agriculture in the area

ผลจากการวิเคราะห์ SWOT พบว่ามีตัวแปรที่มีความสำคัญ ในการนำมากำหนดกลยุทธ์เพื่อสร้างโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ได้แก่ (1) พัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง (2) แก้ไขปัญหาการผลิต การแปรรูป และการตลาด (3) การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้สร้างนวัตกรรมใหม่ที่สนับสนุนการผลิตสินค้าทางการเกษตร โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นกรอบในการสร้างโมเดล คือ 1) แนวคิดองค์กรคุณภาพ 7 หมวด ได้แก่ (1) การนำองค์กรหรือคุณภาพของผู้นำ/ผู้บริหาร (2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (3) การมุ่งเน้นลูกค้า (4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (5) การมุ่งเน้นบุคลากร (6) การมุ่งเน้นการปฏิบัติงาน และ (7) ผลลัพธ์ (สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ, 2558) และ2)ทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เบอร์โล (David Berlo) ประกอบด้วย S–M–C–R ได้แก่ 1) Source หมายถึงผู้ส่งสาร 2) Message หมายถึงข่าวสาร 3) Channel หมายถึงสื่อ และ4) Receiver หมายถึงผู้รับสาร (ปัญญา, 2552) ซึ่งโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี มีองค์ประกอบของดังนี้ 1) ด้านลักษณะการส่งเสริมด้านการเกษตร 2) ด้านนโยบาย

การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 3) ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร และ4)วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการพัฒนาสู่ความเป็นองค์กรคุณภาพ ประกอบด้วย (1) การนำองค์กร (2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ (3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้เสีย (4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล (6) การจัดการกระบวนการ และ(7) ผลลัพธ์การดำเนินการ (Prototype Model) (**Figure 1**)

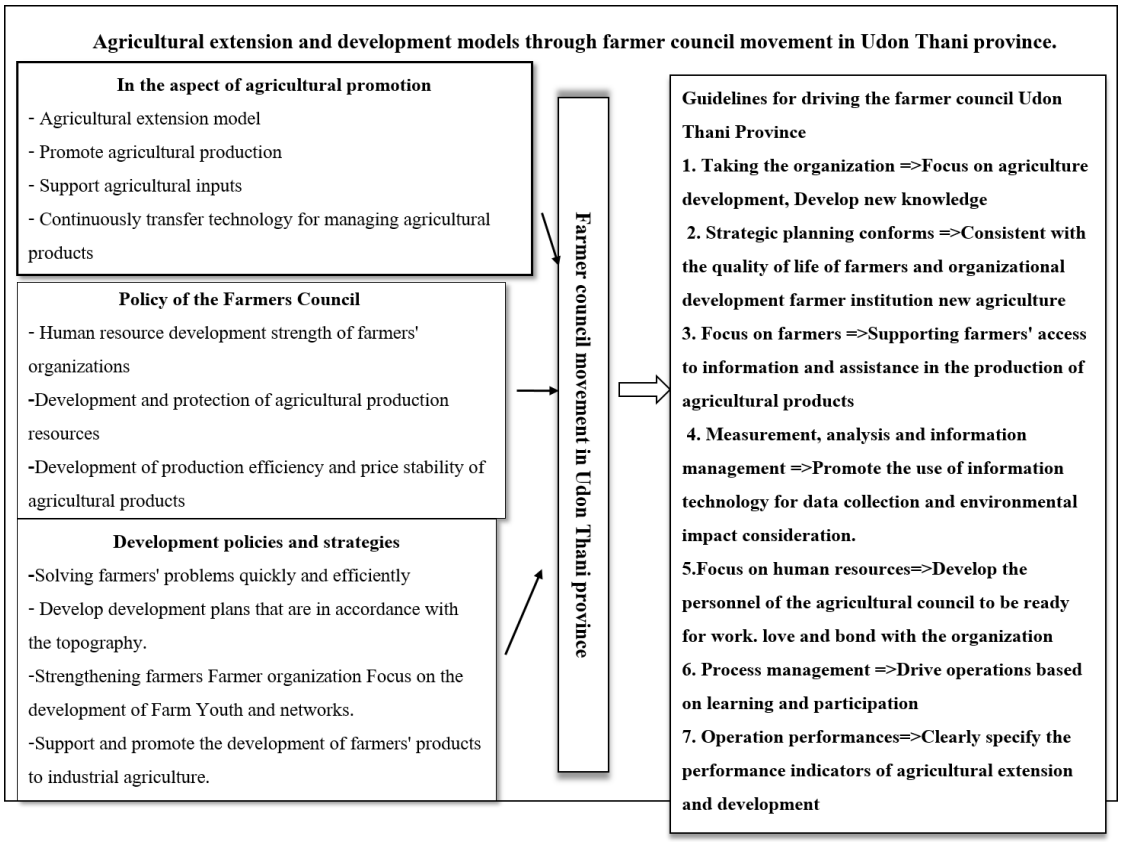

Figure 1 Agricultural Extension and Development Model for Farmer Senate Movement inUdon Thani Province (Prototype Model)

นำโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี (Prototype Model) มาพัฒนาด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) และระดมสมอง/จัดเวที โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพ มาร่วมกันวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ซึ่งการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ตามประเด็นการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมการเกษตร ผู้ร่วมสนทนากลุ่มมีข้อเสนอแนะในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ด้านลักษณะการส่งเสริมด้านการเกษตร ประกอบด้วย 1.1) รูปแบบการส่งเสริมการทำการเกษตร การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มาปรับใช้กับการเกษตรในปัจจุบัน และ 1.2) การส่งเสริมการผลิตทางการเกษตร ที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2. ด้านนโยบายสภาเกษตรกร ประกอบด้วย 2.1) การพัฒนาทรัพยากรบุคคล พัฒนาบุคลากรของสภาเกษตรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน มีความรู้ด้านการจัดการองค์กร จัดระบบการทำงานที่ทันสมัย การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร และ 2.2) การพัฒนาเกษตรกรให้มี ความสามารถในการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด ความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือสนับสนุนนวัตกรรมที่เกษตรกรคิดค้นขึ้นมา ที่สอดคล้องกับสภาพกิจกรรมการเกษตรที่ตนทำอยู่ และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรรายอื่นๆ

3.ด้านยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกร ประกอบด้วย 3.1) จัดทำแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการเกษตรกร 3.2) บริหารจัดการงบประมาณ ในการดำเนินงานของสภาเกษตรกร สู่การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรได้อย่างครบประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป และ 3.3) การมุ่งเน้นพัฒนาเกษตรรุ่นใหม่ ให้มีความพร้อม และความสามารถในการเป็นเกษตรกรสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง ตั้งแต่ผลิตจนจำหน่าย โดยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาในรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเกษตรเพื่อพัฒนาต่อยอดเป็นต้นแบบให้กับรุ่นอื่นๆต่อไป

นำข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ปรับปรุงโมเดลอีกครั้งและทำการประเมินโมเดล โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) การให้ความสำคัญกับเกษตรกร 4) การวัด วิเคราะห์ และการจัดการข้อมูล 5) การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล 6) การจัดการกระบวนการ และ 7) ผลลัพธ์การดำเนินการ จึงสามารถสรุปเป็นโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี (Final Model) (**Figure 2**)

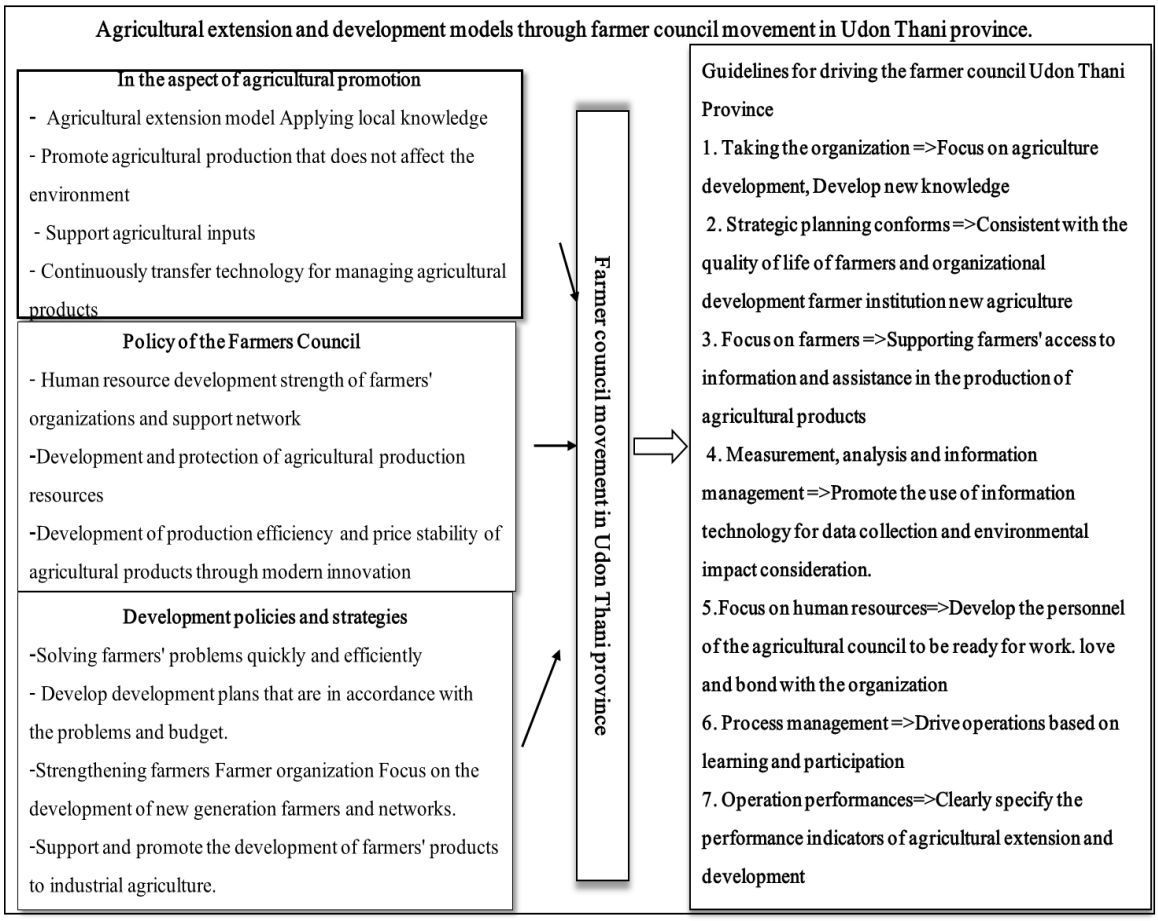

Figure 2 Agricultural Extension and Development Model for Farmer Senate Movement in Udon Thani Province (Final Model)

จาก **Figure 2** โมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อน ของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี (Final Model) ประกอบด้วย

1) ด้านลักษณะการส่งเสริมการเกษตร ได้แก่ 1.1) รูปแบบการส่งเสริมการเกษตรที่ต้องมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 1.2) การส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม 1.3) สนับสนุนปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และ1.4)การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการผลผลิตทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดการส่งเสริมเกษตรของ พงษ์ศักดิ์ และ สุรพล (2553) ได้

กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมการเกษตร (Agricultural extension methods) เป็นกระบวนการของการนำความรู้ วิชาการและเทคโนโลยีไปสู่เกษตรกร

2) ด้านนโยบายของสภาเกษตรกร ได้แก่ 2.1) การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร และสนับสนุนเครือข่าย 2.2) การพัฒนาคุ้มครองทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร 2.3) การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการรักษาเสถียรภาพด้านราคาสินค้าเกษตร ผ่านนวัตกรรมสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kristin et al. (2018) ที่กล่าวถึง การส่งเสริมการเกษตรในอนาคต ต้องอาศัยการเชื่อมโยงเครือข่าย ที่เข้มแข็งภายใต้ความสัมพันธ์องค์คามรู้และส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kristin (2016) ที่อ้างถึง กลยุทธ์ในการส่งเสริมนวัตกรรมการเกษตรสมัยใหม่ โดยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าด้านการเกษตรสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ภายใต้การขับเคลื่อนกลยุทธ์พัฒนาองค์กรและแผนปฏิบัติงาน

3) ยุทธศาสตร์ของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี 3.1) แก้ไขปัญหาเกษตรกรให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ 3.2) จัดทำแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและงบประมาณ 3.3) สร้างความเข้มแข็งเกษตรกร องค์กรเกษตรกร มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่และเครือข่าย 3.4) สนับสนุนและส่งเสริมสินค้า ของเกษตรกรสู่เกษตรอุตสาหกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bryan (2020) กล่าวถึง การสื่อสารเพื่อสร้างนวัตกรรม ตามทฤษฎีของ Roger พบว่า การสื่อสารจะเป็นปัจจัยในการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและช่วยสนับสนุน การสร้างเครือข่าย ที่เข้มแข้งขององค์กรต่อไป

4) การดำเนินงานสู่การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร โดยสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ซึ่งการจะพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรคุณภาพต้องอาศัยปัจจัยแห่งความสำเร็จ ตามที่สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ ได้แก่ หมวด 1 การนำองค์กร ที่มุ่งพัฒนาการเกษตร พัฒนาองค์ความรู้ใหม่ หมวด 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ที่สอดคล้องกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและพัฒนาสถาบันเกษตร รวมไปถึงเกษตรกรรุ่นใหม่ หมวด 3 การให้ความสำคัญกับเกษตรกร สนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลของเกษตรกรและให้ความช่วยเหลือในการผลิตสินค้าภาคเกษตร หมวด 4 การวัด วิเคราะห์และการจัดการข้อมูล โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการรวบรวมข้อมูลและคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หมวด 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มุ่งพัฒนาบุคลากรของสภาเกษตรกรให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน รักและผูกพันกับองค์กร หมวด 6 การจัดการกระบวนการ ขับเคลื่อนการปฏิบัติงานบนพื้นฐานการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม และหมวด 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ กำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรให้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ สภาเกษตรกรแห่งชาติ (2559) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ ปี 2560-2564 สร้างระบบการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรให้รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ พัฒนาขีดความสามารถการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม การสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกร องค์กรเกษตรกร ยุวเกษตรกรและเครือข่ายสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาสินค้าของเกษตรกรสู่เกษตรอุตสาหกรรม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Weihrich & Koontz (1993) ซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบของกระบวนการบริหารไว้ 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organizing) การบริหารบุคลากรหรือการจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พันวิทย์ (2560) ที่ได้ศึกษา การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ ผลการศึกษาจากการประเมินโดยใช้องค์ประกอบตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ กลุ่มระดับดี ซึ่งแบ่งออก 7 ด้าน ดังนี้ ในระดับมาก 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า ในระดับปานกลาง 5 ด้านได้แก่ ด้านการนำองค์กร ด้านการวัดผลและการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นบุคลากร ด้านการมุ่งเน้นการปฏิบัติงาน ด้านผลลัพธ์ และในระดับน้อย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาโมเดลการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรโดยการขับเคลื่อนของสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ ในการกำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนสภาเกษตรกร รายละเอียดดังนี้

1. การนำองค์กร ผู้บริหารต้องสร้างบรรยากาศภายในองค์กร โดยการกระจายอำนาจให้กับคณะกรรมการด้านต่าง ทั้งในระดับจังหวัดและส่งเสริมการตั้งรูปแบบคณะกรรมการในระดับอำเภอและระดับตำบล รวมทั้งกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาสินค้าเกษตร ตั้งแต่การผลิต การตลาด การแปรรูป จนถึงการส่งออก โดยอาศัยนวัตกรรมใหม่ๆ

2. การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ต้องวิเคราะห์สภาพพื้นฐานทางสังคม (วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น) สภาพข้อมูลองค์ความรู้ขององค์กร นำไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์ ผ่านกระบวนการดำเนินงานทางยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ปรับเปลี่ยน หรือปรับปรุงกระบวนการในการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับการการผลิต และองค์กรเกษตร (เน้นเกษตรกรรุ่นใหม่ และการสร้างองค์กรเกษตรกรในระดับตำบล)

3. การให้ความสำคัญกับเกษตรกร กำหนดนโยบายติดตามความต้องการ ความคาดหวังของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ กำหนดทีมรับผิดชอบเฉพาะในการนำข้อมูล มาวิเคราะห์จัดกลุ่มเพื่อปรับปรุงการให้บริการได้เหมาะสมตรงต่อความต้องการของเกษตรกร ผนวกกับการร่วมมือกับภาคเอกชน

4. การวัดวิเคราะห์และการจัดการข้อมูล ต้องสนับสนุนการติดตามโดยเทคโนโลยีใหม่ ๆ และวิเคราะห์ความเหมาะสมเพื่อให้มีความสอดคล้องกับการใช้งานขององค์กร รวมทั้งมีการปรับปรุงให้ทันสมัย และก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ กำหนดแนวทางการรวมรวมข้อมูล (ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด) และสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง ตรวจสอบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ โดยศึกษาเปรียบเทียบการคัดเลือกข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล และการปรับปรุงระบบสารสนเทศกับองค์กรอื่น ๆ

5. การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล การจัดระบบประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงการทำงาน เพื่อมุ่งให้มีการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน และตรงกับเป้าประสงค์ขององค์กรที่วางไว้
จัดระบบการยกย่องชมเชย การให้รางวัล สิ่งจูงใจ และส่งเสริมกิจกรรมที่ทำให้เกิดความรักสามัคคีในองค์กร

6. การจัดการกระบวนการ จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานในทุกกระบวนการร่วมกันของบุคคลากรในองค์กร การกำหนดมาตรฐานการให้บริการ จากหน่วยงานที่ได้รับมาตรฐาน
-พัฒนาศักยภาพขององค์กรและบุคลากรให้มีความพร้อมในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ขององค์กร

7. ผลลัพธ์การดำเนินการ โดยประเมินตามประเด็นยุทธศาสตร์ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อใช้ประโยชน์ในการกำกับติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน กระตุ้นให้มีพัฒนาและใช้ตัวชี้วัดที่มีลักษณะเฉพาะและมีความแปลกใหม่ในการติดตามกระบวนการที่สำคัญและการปรับปรุงการปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาและความสอดคล้องของกลไกการกำหนดนโยบายของสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดและสำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ รวมทั้งกลไกการกำหนดนโยบายของหน่วยงานในจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรในระดับจังหวัด

2. ควรมีขยายผลการวิจัยดังกล่าวภูมิภาคต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลยืนยันความแตกต่าง หรือความสอดคล้องกับงานวิจัยข้างต้น

3. ควรนำผลการวิจัยที่ได้ ไปขับเคลื่อนการดำเนินงานของสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี และ พัฒนาต่อยอดยังสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดใกล้เคียง

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณเจ้าที่สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านการเกษตรในจังหวัดอุดรธานี สมาชิกสภาเกษตรกร และเกษตรกรทั่วไป ที่ให้ข้อมูล คำแนะนำ ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกในการทำการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2559. แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ 2560 - 2564). กรุงเทพฯ.

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. 2551. การบริหารผลงานเชิงกลยุทธ์. ซีเอ็ดยูเคชัน. กรุงเทพฯ

บุญชม ศรีสะอาด. 2545. การวิจัยเบื้องต้น. สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น. กรุงเทพฯ

ปัญญา หิรัญรัศมี. 2552. การติดต่อสื่อสารเพื่อการเผยแพร่สารสนเทศในงานส่งเสริมการเกษตร. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธ์ และสุรพล เศรษฐบุตร. 2553. แนวคิดและหลักการส่งเสริมการเกษตร สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

พันวิทย์ ศรีสังข์งาม. 2560. การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีตามแนวคิดองค์กรคุณภาพ. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 6: 5-7

สภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี. 2559. รายงานประจำปี 2558. สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี, อุดรธานี.

สภาเกษตรกรแห่งชาติ. 2559. ยุทธศาสตร์สภาเกษตรกรแห่งชาติ ปี 2560-2564 .สำนักงานสภาเกษตรกรแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

สำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติ. 2558. เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ ปี 2557-2558 สำนักพิมพ์แกรนด์อาร์ต ครีเอทีฟ. กรุงเทพฯ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. 2552. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, กรุงเทพฯ.

สุรินทร์ นิยมางกูร. 2556. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และสถิติที่ใช้. บุ๊คส์ ทู ยู, กรุงเทพฯ.

Bryan J. Hains. 2020. Community Reaction towards Social Innovation: A Discussion of Rogers' Diffusion of Innovations Theory in Consideration of Community Emotional Response. Journal of International Agricultural and Extension Education. 27: 34-46

Cronbach, L. J. 1990. Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins Publishers.

Kristin Davis. 2016. How will Extension Contribute to Sustainable Development Goals? A Global Stategy and Operationa plan. Journal of International Agricultural and Extension Education. 23: doi:10.5191/jiaee.2016.23101.

Kristin Davis David Dolly Alexa J. Lamm Kevan W. Lamm. 2018. The Future of Extension: A Network Emergence Perspective for Case of the Global Forum for Rural Advisory Services. Journal of Agricultural and Extension Education 25th Anniversary Special Issue.

Taro Yamane. 1973. Statistics: An Introductory Analysis. 3rd Ed. New York.Harper and Row Publications.

Weihrich, H. and H. Koontz. 1993. Management: a Global Persective. 10th Ed. New York: McGraw-Hill, lnc.